

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — poverjeništvo Ljubljana
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1 Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak tretjek. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Član pov. UJU plažajo list »Ilanarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. šek. rač. 11.197. Telefon 3112

Nov položaj glede našega organizacijskega in društvenega življenja.

V predstojećih dneh se izvrše važne izmenjave, ki hočejo premembe za naše Udruženje, sreska društva in tudi za druge učiteljske ustanove, odnosno društva.

Konsekvence določb uradniškega zakona segajo dalj nego je marsikdo prvi hip mislil.

Ena glavnih potez reorganizacije učiteljskega Udruženja je pregrupacija sedanjih poverjeništev, odnosno delitev nekaterih poverjeništev in pregrupacija po upravni razdelitvi države, t. j. po banovinah. Ta ideja ni nova! Na nešteto skupščinah in v stanovskem časopisu se je že načeljal ta problem, toda vselej brez uspeha, ker je bila tradicija močnejša od razlogov, in ostali smo — pri starem. Tudi na poslednji glavni skupščini se je načelo to vprašanje. Zaradi odpora se je sprejela kompromisna formula, da se osnujejo banovinske sekcije tam, kjer se $\frac{2}{3}$ društev iz teritorija banovine izreče za banovinsko sekcijo. Na ta način bi prišlo počasi do tega, da česar bo prišlo sedaj hitrejšim potom in brez notranjih stanovskih borb.

Naše Udruženje bo v enem mesecu reorganizirano na banovinski osnovi, ne da bi izčrpavalo svoje sile na tej reorganizaciji.

Posledice te reorganizacije danes sicer še niso vidne, vendar z ozirom na dosedanje izkušnje lahko trdimo, da bodo ugodne in dobre. Pričakujemo, da se bo ojačila s to reorganizacijo vnanja inicijativa ter bodo dobile absolutno premoč skupine, ki so že sedaj kazale zdravo in stvarno podlago pri vsakem vprašanju. Marsikatero vprašanje, ki dosedaj prav zaradi stare grupacije ni moglo priti do rešitve, upamo, da bo rešeno sedaj. Specialna sekcija za Dravsko banovino — mislimo — se bo v novi grupaciji še lažje uveljavila s svojim stremeljenjem, nego se je dosedaj.

Drugi, nič manj važni del reorganizacije je sistem organizacije, t. j. tesnejša vez, ki se je napravila v upravi Udruženja. Sekcije so organski del centrale, sreska društva so pa z novimi pravili postala organski del sekcij. Tudi v tem pogledu se morda niti ne zavedamo konsekvenc, ki bodo nastale. Ta sistem je bil že davno naš ideal.

Tako organizacijo imajo železničarji, tako organizacijo imajo poštni uslužbenci, tako organizacijo imajo tipografi in ta si-

biti močne in čim enotnejše za čim edinstvenejši nastop.

Ta reorganizacija, za katero bi sicer potratili še mnogo stanovskih energij, preden bi jo izvedli, smo prepričani, da tudi sedaj ne bo šla tako brez notranjega odpora, kakor je misliti na prvi mah. Tradicije in lokalni oziri bodo igrali še veliko vlogo. Že sedaj se pojavljajo poedina vprašanja, ki to dokazujejo. Prenos sedeža društev na sedeže šolskih nadzorstev narekuje sklopljenje, na drugi strani pa delitev nekaterih društev.

Prava slika položaja in ustroja bo razvidna šele tedaj, ko bodo izdelani vsi poslovniki, t. j. glavni poslovnik, poslovnik za sekcije in poslovnik za sreska društva. To ostane važna naloga bodočega nujno potrebne dela, ki ga mora organizacija najprej izvršiti.

Tretja konsekvence določb uradniškega zakona je reorganizacija vseh uradniških društev, ki so izven Udruženja. V tem pogledu zahtuje zakon dvoje. Odpraviti hoče vsa paralelna društva in organizacije in jih združiti za enotno skupno delovanje, na drugi strani pa zahtuje sedanjim gospodarskim uradniškim društvom novo pot in reorganizacijo na zadružniško podlago, ker uradniške zadruge in njih zveze izvzema iz novih določb uradniškega zakona, s katerimi so mogoče samo močne, na celotno državo razširjene uradniške organizacije. To tangira vsa društva, ki so po značaju uradniška ali v katerih so vključeni državni uradniki.

Zakon o uradnikih pravi, da uradniki ne smejo imeti organizacij s pokrajinskim, verskim ali plemenskim značajem. Za učitelje predpisuje zakon o narodnih šolah še posebej, da ne smejo biti člani organizacij, ki so v kateremkoli pogledu škodljive za smotre narodnih šol; za vsa društva, torej tudi za nestanovska, pa obeta isti zakon uredbo, s katero hoče doseči, da v društvi ne zavre škodljivi paralelizem delovanja, da se od strani spori, kjer obstoje, in da se združijo ustanove z istimi nalogami, kjerkoli je to potrebno in koristno.

Pri uradništvu se je to pričelo in se to že izvaja. Prvi pojavi te reorganizacije so že tu in se reorganizacija uradniških društev v tem zmislu že izvršuje.

Narodna prosveta v banovinskih proračunih za l. 1931./32.

Ko smo prikazali v 38. številki letošnjega »Učit. Tovariša« izdatke za narodno šolstvo v državnem proračunu za leto 1931./32., smo rekli, da bi se mogla podati celotna slika izdatkov za narodno prosveto, ako bi nam bili na razpolago tudi vsi banovinski in občinski proračuni; ker nam občinski niso na razpolago, moremo danes prikazati le en del, in sicer tisti, ki nam ga prikazujejo banovinski proračuni.

Ako hočemo prikazati to sliko točno, moramo postopati drugače, kakor smo postopali v prej omenjenem članku o državnem proračunu; državni proračun tretja namreč narodno šolstvo in narodno izobraževanje vse v enem poglavju in s prikazanjem tega poglavja smo izčrpali vse, kar se nanaša na narodno prosveto v ožjem pomenu besede, t. j. vse ono, kar je odločeno za izobraževanje širokih narodnih mas, oziroma kar ima zakonsko podlago v zakonu o narodnih šolah. Drugače je to pri banovinskih proračunih. Res, da imajo tudi ti vsi posebne poglavje, namenjeno prosveti; ali če bi se ozirali le na to poglavje, bi pokazali po eni strani previsoko, ker so vključeni va-

njo tudi izdatki za razne banovinske prosvetne zavode (muzeji, gledališča it. dr.), ki jih ne računamo pod omenjeni ožji pojem narodne prosvete; po drugi strani pa bi mogli pokazati celo prenizko vsoto, ker so postavke za narodno prosveto (nadaljevalno šolstvo in tečaj) vključeni tudi v ostala poglavja banovinskih proračunov (kmetijstvo, obrt, trgovina). Ako hočemo torej podati vsaj približno popolno sliko izdatkov, ki so v banovinskih proračunih predvideni za narodno prosveto, bomo morali na eni strani odzemanje in na drugi dodajati, kar hočemo pri razčlenitvi proračunov za posamezne banovine.

Vsekakor pa ne škoduje, ako prikažemo poprej tudi vsote, ki jih izkazujejo poglavja pod »Prosveta« — tedaj brez dodatkov iz ostalih poglavij (kmetijstvo, obrt, trgovina) — ker se nam tudi v tem pogledu pokazuje i potrebe i skrb posameznih banovin na tem torišču. S primerjanjem izdatkov tega poglavja v proračunskem letu 1930./31. nam pokaže obče izdatke, t. j. brez proračunov banovinskih podjetij in ustanov, v proračunih za leto 1931./32. sledeči

pregled 1.:

Banovine	Proračun za 1931./32.			Proračun za 1930./31.		
	Skupno	Prosveta	%	Skupno	Prosveta	%
Dravska	116,352.699—	6,792.315—	5.8	136,062.286—	8,891.418—	6.5
Savska	155,828.884—	19,894.976—	12.8	219,375.386—	19,346.000—	8.8
Vrbska	56,355.588—	8,669.828—	15.4	73,071.551—	7,819.732—	10.7
Primorska	63,961.057—	8,941.600—	13.6	66,500.000—	8,676.600—	13.0
Drinska	100,727.592—	8,388.916—	8.3	101,771.020—	7,179.365—	7.0
Zetska	69,422.575—	7,117.000—	10.2	76,845.169—	12,853.160—	16.7
Dunavska	160,661.911—	9,084.466—	5.6	172,310.914—	16,286.729—	9.5
Moravska	84,882.000—	4,841.276—	5.9	72,893.900—	5,947.348—	8.1
Vardarska	74,783.494—	7,845.505—	10.5	79,489.811—	3,950.459—	4.9
Skupaj	882,975.800—	81,575.882—	9.2	998,320.037—	90,950.811—	9.1

Naši prosvetni domovi.

Narodna in meščanska šola v Novem mestu.

Med kraji naše banovine, ki so po pravnosti zidali nove hrame vzgoje in omike, zavzema dolenska metropola ob tih Krki častno mesto.

Dolga leta je hodila novomeška osnovnošolska mladina v šolo v staro nehigijensko poslopje tik frančiškanske cerkve. Kulturni škandal je bil, da je moral naš cvet — naša bodočnost — hoditi v zgradbo, v kateri so prej hirali gimnazijci.

V poslopje, ki ga ne pregreje solnce, ki ima vlažne in temne veže in sobe polne bolezenskih klic, smo pošiljali deco, ki hrepeni po zraku in po solncu.

Danes je mrko poslopje, nekoliko popravljeno, vojašnica, mladina se je pa preselila v ponosno palačo tik nove gimnazije, ki ji ga je sezidala mestna občina, žrtvujoč v to težke tisočake.

Vsa čast njej in njenemu županu g. dr. Režeku Josipu.

V poslopju sta obe narodni šoli — deška s 5 razredi in 4 vzporednicami, dekliska s 5 razredi in od 29. septembra 1930. tudi meščanska šola z 2 razredoma.

Slika na čelu tega skromnega sestavka jasno govori o njeni veličastnosti.

V notranjosti je 18 razredov, dalje 2 risalnici, 2 delavnici (pevski sobi), 1 soba za polikliniko, 1 začasno za sresko učiteljsko knjižnico, 2 večja, 2 manjša kabineta, 2 pisarni in 2 zbornici — skupaj 32 šolskih prostorov.

Kakor tudi je različen % v lanskem in letošnjem proračunu za posamezne banovine, se ne bi smelo sklepati iz njega kaj, kar bi moglo biti povod za očitke kateri banovini; kurva med posameznimi % kaže lahko le potrebe, ki jih ima ta ali ona banovina večje z ozirom na občo prosveto na svojem ozemlju.

Zanimivejša in še poučnejša slika pa se nam pokaže, ako razčlenimo proračune posameznih banovin z ozirom na njih skrb za občo narodno prosveto v njihovem področju in izvzamemo le postavke, ki so vnešene na podlagi predpisov zakona o narodnih šolah. Pri tej razčlenitvi se oziramo le na proračune za tekoče proračunsko leto in na one postavke, ki služijo njihovi stvarni izdatki obči narodni prosveti, oziroma narodnemu šolstvu:

I. Dravska banovina:

a) Od vsote 6,792.315 Din v poglavju »Prosvetni odelček« odpada na te izdatke: Prispevki za stvarne potrebščine pomožnih šol 45.000 Din.

Dotacija za kritje nedostatka dohodkov: 1. gluhonemnica v Ljubljani 420.720 Din, 2. deška vzgajališča v Panovcih 409.056 Din, 3. zavoda za slepo deco v Kočevju 338.216 Din, skupaj 1,167.992 Din.

Stanarina po § 29. zakona o narodnih šolah 248.000 Din.

Podpore za zgradbe in popravila šolskih poslopij, odnosno prispevek banovinskemu šolskemu skladu 650.000 Din.

Prispevki za izobrazbo učiteljstva in učencev 240.000 Din.

Za banovinsko šolsko razstavo in podpore za obmejno šolstvo 115.000 Din.

Podpore raznim kulturnim in prosvetnim društvom 100.000 Din. Skupno 2,565.992 Din.

b) Pod pogl. »Banska uprava, centralni urad: Za nacionalno prosveto 300.000 Din.

c) Pod pogl. »Kmetijski odelček« vsote za: Splošno kmetijsko in gospodinjstvo izobrazbo 480.000 Din. Kmetijsko nadaljevalno šolstvo 725.020 Din. Premije za podpore za vzorne šolske vrtove in vzorne sadovnjake 60.000 Din. Skupno 1,265.020 Din.

č) Pod pogl. »Odelček za trgovino, obrt in industrijo: Obrtne in trgovske nadaljevalne šole 830.000 Din. Prispevek za zgradbo obrtno-nadaljevalne šole 50.000 Din. Skupno 880.000 Din.

Dalje sta 2 učiteljski stanovanji (za g. upravitelja osnovne šole in ravnatelja meščanske šole), stanovanje hišnice, dijaška kuhinja z jedilnico in jedilno shrambo, kleti, drvarnice in šolsko kopališče s 5 prhami.

Prav lepa je šolska telovadnica, v kateri telovadi tudi novomeški Sokol.

Naj bi bil čim prej opremljen tudi njen oder, pa bi bile šole v slučaju mladinskih prireditve neodvisne od novomeških kulturnih društev.

Razdelitev šolskih prostorov kaže, da niso pri zidanju mislili na potrebe dobro urejene meščanske šole. Občutno je pomanjkanje primernih kabinetov. To so posledice bojev za in proti ustanovitvi meščanske šole.

Škoda, da niso hodniki kurjeni in da ni šolska oprema primernejša novim pedagoškim načelom.

Pohvalno je omeniti električno napeljava in vodovod, ki ga pa pogrešam vsaj v obeh risalnicah.

Pred šolo bo v malo letih urejen lep cvetlični vrt, za šolo je pa 6025 m² zemljišča, na katerem bodo še v tem šolskem letu urejeni vrtovi za osnovno in meščansko šolo, kakor tudi za dijaško kuhinjo.

Nova šola je v ponos mestni občini, je pa tudi najlepši spomenik kulturnega udejstvovanja Novomeščanov. A. M.

d) Pod pogl. »Odelček za socialno politiko in narodno zdravje: Obča zaščita dece in mladine 300.000 Din. vsega: 5,311.012 Din.

II. Savska banovina:

a) Pod pogl. »Prosvetni odeljenje«: Za nabavo pohištva, učil, knjig, orodja in materiala za šolsko ročno delo ter za gospodarski in gospodinjstvi pouk 300.000 Din.

Za poplavljanje knjižnic narodnih šol 25.000 Din. Za ustanavljanje in vzdrževanje šolskih tečajev 40.000 Din. Za zidanje, ustanavljanje in vzdrževanje banovinskih šol za duševno zaostalo in defektne deco 25.000 Din.

Za učiteljske tečaje in ustanove za izpopolnjevanje in spoznavanje učiteljev z znanstvenimi novinami in za izpopolnjevanje v telovadbi po sokolskem sistemu 20.000 Din.

Za učeniška potovanja 50.000 Din. Za gospodinske in gospodarsko-zadružne tečaje 40.000 Din. Za zidanje prosvetnih domov po deželi 150.000 Din. Za nabavo kino in radioaparatur podeželskim šolam in prosvetnim ustanovam ter nagrade učiteljem za izvajanje 100.000 Din. Za analfabetke tečaje in nagrade učiteljem, ki vidno delujejo na narodnem prosvetovanju 50.000 Din. Za čuvanje in proučevanje narodne umetnosti 50.000 Din. Za šolske kuhinje 200.000 Din.

Narodnim vseučiliščem, srednješolskim ekstenzijam in drugim ustanovam za narodna predavanja 50.000 Din. Podeželskim čitalnicam in knjižnicam 50.000 Din. Književnim in kulturnim društvom za izdajanje knjig za narodno prosvetovanje 100.000 Din. Ustanove in podpore ubožnim učencem 100.000 Din. Siromašnim občinam in šolskim odborom za zidanje, dovršenje in razširjenje šolskih gospodarskih poslopij in studencev 6.000.000 Din. Za popravilo šolskih poslopij v siromašnih občinah 1.000.000 Din. Za ustanovitev stalnega banovinskega šolskega fonda za zidanje šolskih poslopij in napredovanje prosvete 500.000 Din. Skupno 8.850.000 Din.

b) Pod pogl. »Odeljenje za socialno politiko in narodno zdravje«: Dotacije socialnim ustanovam 3,157.623 Din. Za ustanavljanje in vzdrževanje šolskih poliklinik, šolskih in narodnih kopališč, domov Narodnega zdravja ter zdravstvenih stanic in ambulanc 1,200.000 Din. Skupno 4,357.623 Din. Vsega: 13,207.623 Din.

(Konec prih.)